

Բերիատունեայ ԱՅՍԱՏԱՆ

ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ Ս. ԷՄԻՆԱՆԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԵԿԱՂԵՑԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ
ԼՐԱՏՈՒ

ՀԻՍՈՒՍԻ ՄԿՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՏՈՆ ՄՈՒՐԲ ՄԱՐԳԱՐԻ

ՈՒՍՏԱԳՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՂՈԹՔՆԵՐ, ԽՐԱՏՆԵՐ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԵՂԵԿԱՅՆՈՒՄ Է ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ ՄԱՍԼՈ ԴԻՎԱՆԸ

ՈՒՍՏԱՏԱՆԻ
ԴԵՄՊԼԱՆ ԱՅՑԵԼԵՅ
ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ

ՀՈՒՆԱՏԱՆԻ
ԴԵՄՊԼԱՆ ԱՅՑԵԼԵՅ
ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ
ՍԲ. ԷՄԻՆԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ
ԻՐԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԻ
ՀԱՎԱՍԱՐՄԱՍՐԸ
ԱՅՑԵԼԵՅ ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ

Հունվարի 8-ին Մայր Աթոռ Սրբ. Էջմիածնում կաթողիկոսական ընդհանուր փոխանորդ գերշ. Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանն ընդունեց Հայաստանում Ռուսաստանի Դաշնության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Անատոլի Դրյուկովին:

Հանուն Վեհափառ Հայրապետի՝ սրբազան հայրը ողջունեց պրն. Դրյուկովի անդրանիկ այցը Մայր Աթոռ՝ հույս հայտնելով, որ հաջորդ հանդիպումը Մայր Աթոռում կկայանա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հետ:

Պրն. դեսպանը նշեց, որ հայ-ռուսական պատմական սերտ կապերն այսօր եւս շարունակվում են բազմակողմանիորեն զարգանալ քաղաքական, տնտեսական եւ հոգեւոր ապաստաններում:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց երկու երկրներում հոգեւոր-եկեղեցական կյանքի, հոգեւոր վերազարթոնքի եւ այդ հարցում եկեղեցու եւ պետության ունեցած դերի մասին: Սրբազան հայրը ընդգծեց, որ պետությունը, ստեղծելով ամրապնդված օրենսդրական դաշտ, կարող է միայն նպաստել եկեղեցու գործունեությանը, սակայն ժողովրդի հոգեւոր դաստիարակության հիմնական գործը եկեղեցուն է:

Զրույցի ընթացքում անդրադարձ եղավ նաեւ Ռուսաստանում Հայոց եկեղեցու բնական կառուցվածքին: Պրն. Դրյուկովը հայտնեց նաեւ, որ մոսկովյան իշխանությունների կողմից հողատարածք է հատկացվել հայոց բնիկ՝ նոր եկեղեցի կառուցելու նպատակով:

Ուշադիր անգամ լինելով Մայր Աթոռում՝ դեսպանը շրջեց Սրբ. Էջմիածնի բանապատկերներում՝ իր հիացմունքն արտահայտելով Մայր Աթոռում պահվող զանգերի եւ եկեղեցական արժեքների մասին:

Հունվարի 18-ին Մայր Աթոռ Սրբ. Էջմիածին իր անդրանիկ այցը կատարեց Հայաստանում Հունաստանի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Պանախոս Զոգրաֆուր:

Հանուն Վեհափառ Հայրապետի ողջունելով հյուրին՝ կաթողիկոսական ընդհանուր փոխանորդ գերշ. Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանը շնորհավորեց պրն. Զոգրաֆուրին նոր պաշտոնի ստանձնման առիթով եւ մաղթեց արդյունավետ գործունեություն ուղղված երկու ժողովուրդների բարեկամության եւ միջպետական կապերի ամրապնդմանը:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց հայ եւ հույն ժողովուրդների եւ եկեղեցիների բարեկամության եւ կապերի մասին: Սրա առիթով սրբազան հայրը հիշատակեց Կոստանդնուպոլսի Հունաց Տիեզերական պատրիարքի եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի փոխադարձ այցելությունները, ինչպես նաեւ անցած տարի Աթենքում հաջողությամբ կազմակերպված հայ եկեղեցական զանգերի ցուցահանդեսը: Սրբազան հայրը շնորհակալություն հայտնեց նաեւ մարդասիրական այն օգնության համար, որ Հայաստանին եւ Հայոց եկեղեցուն է տրամադրվում Հունաստանի կառավարության կողմից:

Տեղեկանալով մայիս ամսին Հունաստանի նախագահի Հայաստան կատարելիք այցի մասին՝ սրբազան հայրը հույս հայտնեց, որ Մայր Աթոռ Սրբ. Էջմիածնում նախագահին կընդունի արդեն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը:

Ինչպես տեղեկացրեց պրն. Զոգրաֆուր, Մայր Աթոռ Սրբ. Էջմիածին այցելելու ցանկություն է հայտնել նաեւ Աթենքի եւ Համայն Հելլադայի արքեպիսկոպոսը:

Հունվարի 13-ին Մայր Աթոռ Սրբ. Էջմիածնում կաթողիկոսական ընդհանուր փոխանորդ գերշ. Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանն ընդունեց Հայաստանում Իրանի Իսլամական Համադեհության գործերի ժամանակավոր հավասարմասար Մոհամադ Ֆահադ Քոլեյնին:

Հանուն Վեհափառ Հայրապետի ողջունելով հյուրին, սրբազան հայրն ուրախությամբ հայտնեց, որ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսի կազմումն էր ցանցն ընթանում է բարեհաջող:

Հանդիպման ընթացքում ծավալվեց մեծածիղջ զրույց: Անդրադարձվեց Հայաստանում բիստ-նետայան ընդունման 1700-ամյա հոբելյանին՝ որն. Քոլեյնին հայտնեց, որ Իրանի Իսլամական Համադեհությունը եւս նախատեսում է իր մասնակցությունը բերել հոբելյանական միջոցառումներին:

Շեշտելով Հայաստան-Իրան դարավոր բարեկամությունը՝ Գարեգին սրբազանն իր ուրախությունը հայտնեց Հայոց եկեղեցու մեծ հոբելյանի հանդեպ ունեցած Իրանի ուշադրության համար:

Հրաժեշտ առաջ օրն. Քոլեյնին սրբազան հայր խնդրեց իր ողջույնները եւ առողջության մաղթանքները փոխանցել Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՀԱՆԳԻՊԵՅ ՇԵՆՈՒԳԱ Գ. ՊԱՏՐԻԱՐԻԻ ՀԵՏ

Ամերիկայում գտնվող Վալտի եկեղեցու պատրիարք Շենուգ Գ-ն օրերս Նյու Յորքում հանդիպում ունեցավ այդտեղ իր ապաքինության ընթացքը շարունակող Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Ա-ի հետ: Մեր եկեղեցիները, որոնք միմյանց չառն մոտ են աստվածաբանական ըմբռնումներով եւ պատմական հեռավորությամբ, վերջին տարիներին միասնաբար քաջալերում են Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների հարակցությունը: Հայ Առաքելական եկեղեցու՝ ԱՄՆ-ի Արեւելյան բնիկ առաջնորդ Խաժակ արք. Պարսամյանի մասնակցությամբ Նյու Յորքի Ս. Վարդան մայր տաճարում տեղի ունեցած կարճ արարողությունից հետո երկու եկեղեցիների հոգեւոր պետերը ներկայանեցին պատմեցին իրենց գործունեության մասին:

Ինչպես տեղեկանում ենք առաջնորդարանի ղեկավար հորդադարությունից, խոսակցության զվաճվող նյութը եղել է եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի վերջերս ավարտված ընդհանուր համագումարը:

Վերջում ուրախությամբ նշվել է, որ մեր երկու պատմական եկեղեցիների եղբայրական հարաբերություններն ունեն ոչ միայն դարավոր անցյալ, այլեւ շարունակվող ներկա:

Ըստ ՀՅԻՄ իրազմական կենտրոնի հաղորդագրության

ՀԱՆԳԻՊՈՒՄ ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Զմեռային քննաշրջանի ավարտից ու կարճատե հանգստից հետո Գեորգյան ճեմարանում վերսկսվել են դասերը: Հունվարի 22-ին կաթողիկոսական ընդհանուր փոխանորդ Ս. Գարեգին արքայա. Ներսիսյանն այցելեց Գեորգյան ճեմարան, որ նրա մասնակցեց տեսչության նիստին, ապա հանդիպում ունեցավ դասախոսական կազմի հետ: Ընդհանուր ժամընթացից հետո սրբազան հայրն իր տեսակետներն արտահայտեց հոգեւոր կրթարանում աշխատանքների արդյունավետ կազմակերպման վերաբերյալ նշելով, որ Արարատյան բնում այդօրինակ աշխատանքի փորձառությունն առկա է Սեւանի Վազգենյան դպրանոցի շնորհիվ:

Տեսուչ Ս. Հայկազուն ծ. վրդ. Նաչարյանի հակիրճ խոսքից հետո ճեմարանի ուսումնադաստիարակչական խնդիրներին վերաբերող ելույթներ ունեցան Մայր Աթոռի ղեկավար Ս. Ներսես արքեպս. Պապսյանյանը, Ս. Արտակավազ քահանա Սիմոնյանը, Պետրոս Բեդիրյանը, Մուրեմ Դանիելյանը: Վերջում Գարեգին արքեպս. Ներսիսյանն անփոփոխ հավաքի արդյունքները եւ ասաց, որ իր տպավորությունների եւ դասախոսների կատարած առաջարկների մասին կտեղեկացնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Առաջինին՝ նրա վերադարձից հետո:

ՎԱԽՃԱՆՎԵՅ ՀԱԿՈՐ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԸ

Ֆրանսիայում վախճանվեց գերշ. Ս. Վարդ արք. Վարդանյանը:

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսը, տեղեկանալով սրբազան հոր մահվան մասին, հունվարի 19-ին ցավակցական հեռագիր է ուղղել Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու Պատմական Ֆրանսիայի հայրապետական պատվիրակի փոխանորդ Ս. Տարոն եպս. Շերմյանին: «Ձերը անմահ ծանցած ըլլալով երկար տարիներ ի վեր քաջ տեղյակ եմ իր անբախտելի փրկում հանդեպ Հայ եկեղեցու եւ ամբողջ հարազատ ավանդության: Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքության հավատավոր այն միաբաններն էր, որոնք գիտաճարարներ ընթացքին ամուրի եւ բարձր պատիվ Հայց. եկեղեցու տեղն ու դիրքը, վարկն ու պատիվը

Ս. Տեղյակ մեջ:

Իր կյանքին վերջին շրջանին անմիկողմեցավ Հարավային Ֆրանսիայի շրջանի հայությունը՝ որպես Հայրապետական Պատվիրակի Փոխանորդ իր նպատակը բերելով Ֆրանսիայի հայության ազգային-եկեղեցական կյանքին:

Արտաճառ կաղոթներ առ Ամենաբարին Աստված, որ իր հոգին ընդունի երկնային երանական խաղաղույն անց մեջ եւ Չեզի ու Հարավային Ֆրանսիայի հայ հոգեւորական դասին պարգևեց քաջառողջ կյանքի եւ բեղմնավոր ծառայության բարիքներ: Թող միշտ բարոյական ընթացքով զարգանա Հայ ազգային-եկեղեցական կյանքը Չեզ շրջանի մեջ», - ասվում է Վեհափառ Հայրապետի հեռագրում:

Հաճախ աղոթեք, քանզի աղոթքներն են, որ բարձրացնում են մարդկանց առ Աստված եւ Աստծուն խոնարհեցնում դեպի մարդիկ:

Ս. ՆԵՐՍԵՍ ԸՆՈՐՀԱԼԻ

ԱՂՕԹՔ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ

Հայր մեր, որ յերկինս ես, Սուրբ եղիցի անուն քո, Եկեաց արթալուսիս քո, Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի: Ձեռք մեր համապազորո՛ղ՝ Տո՛ւր մեզ այսօր: Եւ թող մեզ պարտախ մեր, Որպէս եւ մեր թողութիւն մերոց պարտապանաց: Եւ մի՛ տանդի գնե՛ղ ի փորձութիւն, Այլ փրկես գնե՛ղ ի չարէն: Ձի քո է արթալուսիս եւ գործութիւն եւ փառք յաիտեանս. Ամեն:

ԱՌՎՈՏՅԱՆ ԺԱՄԻ ԱՂՕԹՔ

Գոհանում եմ Զեզանով. Տե՛ր իմ եւ Աստված իմ, եւ օրհնում ու փառալուրծում Բն սուրբ անունը, որ պահեցիր այս գիշերն Բն անարժան եւ մեղավոր ծառային բոլոր վտանգներից ու փորձություններից, խաղաղությամբ հասցրիր առաւելոյան ժամին եւ արժանացրիր տեսնելու Բն ողորմության լույսը:

Եւ այժմ աղաչում եմ Զեզ. Տե՛ր իմ եւ Աստված իմ, նույն ամենագոր աջովդ պահպանիր ինձ նաեւ այս ցերեկ եւ փրկիր բոլոր վնասաբեր դիպվածներից, բոլոր վնասաբեր խորհուրդներից, խոսքերից եւ գործերից: Եւ ուղղիր իմ ընթացքը, որպէսզի չիշխեն ինձ վրա բոլոր մեղքերը:

Առաջնորդիր ինձ դեպի բարի խորհուրդներ, ճշմարիտ խոսքեր եւ անմեղ ծառայում ու օգտակար գործեր:

Դո՛ւ եղիր վերակացում եւ առաջնորդ Բն սխալական ծառայիս՝ իմ բոլոր ընթացքներում, փրկիր դեպի գալթակոյությունից ցերեկ եւ ծնողներին գործերն ուղղիր ու հաջողիր ինձ: Եւ Դո՛ւ պատրաստիր իմ հոգու եւ մարմնի կարիքները: Եւ խաղաղությամբ, առանց մեղքերի ու փորձությունների հասցրու՛ր երկնայան ժամին: Որպէսզի այն ժամին ես փառալուրծեմ Սուրբ Երրորդությունը, Որին միշտ վայել է փառք հաւիտյանս հաւիտեանից. ամեն:

Հայր մեր, որ երկնքում ես, սուրբ թող լինի Բն անունը, Բն արթալուրծումը թող գա, Բն կամքը թող լինի երկրի վրա, ինչպէս որ երկնքում է: Մեր համապազորյա հացը տո՛ւր մեզ այսօր: Եւ թող մեզ մեր պարտքերը, ինչպէս եւ մերքեմ թողնում մեր պարտապաններին: Եւ մի՛ տանդի մեզ փորձության, այլ փրկիր մեզ չարից, քանզի Բո՛ցն է արթալուրծումը եւ գործությունը եւ փառքը հաւիտյանս հաւիտեանից. ամեն:

ՆԵՋՄԱՆ ԺԱՄԻ ԵՐԵԿՈՅԱՆ ԱՂՕԹՔ

Գոհանում եմ Զեզանով. Տե՛ր իմ եւ Աստված իմ, եւ օրհնում ու փառալուրծում Բն սուրբ անունը, որ պահպանեցիր Բն անարժան եւ մեղավոր ծառային այս ցերեկ եւ խաղաղությամբ հասցրիր երեկոյան ժամին: Եւ աղաչում եմ Զեզ. Տե՛ր իմ եւ Աստված իմ, որ ստեղծեցիր ցերեկը՝ գործելու, եւ գիշերը՝ մեր տկար քնության հանգստի համար, արդ, տո՛ւր Բն ծառային մարմնով ընջել եւ հոգով ու մտքով արթուն մնալ:

Տե՛ր իմ եւ Աստված իմ, սաւա եւ ննջում եմ եւ ընկած եմ անկեղծան դիակի նման եւ չգիտեմ երբ եւ ինչպէս եմ արթնանալու, ուստի հոգիս, մարմինս եւ իմ բոլոր պարագաները Բն անունի ողորմության մեջ են: Եւ ինձնորում եմ, որպէսզի Դո՛ւ Բն ամենագոր աջով կցես Բն ծառայի տեղն ու հարկը, կցն ու մոտքը, որ ընջես ապահով եւ անբեկյալ, խաղաղությամբ եւ առանց փորձանքների: Պահպանիր ինձ իմ հոգեկան եւ մարմնական բոլոր բշտամեծիքից եւ նրանց որոգայթներից, փրկիր ինձ խաղաղում շրջող չարից, գիշերային երկյուղից, դիպական ցնորմներից, աղտեղի խորհուրդներից եւ զարհուրեցուցիչ երեւումներից: Մարդիկ իմ միտքը բոլոր բյուր մտածումներից, աղտեղի խորհուրդներից եւ բոլոր մեղսածին շարժումներից: Բն հանցավոր ծառային պահպան եւ վերակացո՛ւ կարգիր երկնային զինվորություններից բանակը՝ իմ հրեշտակի հետ, եւ Քրիստոսով ամենահաջող խաչի նշանը, որոնց [օգնությամբ] այս գիշեր կննջեմ ապահով ու անբեկյալ եւ խաղաղությամբ կհասնեմ առաւելոյան ժամին, որպէսզի եւ այնժամ փառալուրծեմ Հորդ եւ Որդուն եւ Սուրբ Հօգոյր, Որին միշտ վայել է փառք եւ երկրպագություն հաւիտյանս հաւիտեանից. ամեն:

ՓՈՐՁԵՆՔ ՏԻՐՈՋ ԿԱՄՔՈՎ ԱՊՐԵԼ

«Արքուն կացեք, որովհետեւ չգիտեք ո՞չ օրը եւ ո՞չ էլ ժամը» (Մատթ. ԻԵ, 13):

Աստված կամենում է, որ Իր արարչագործությամբ պատկեր մարդը, փրկվի. Նրա սիրտը ցավում է ցանկացած մեղավորի համար, որն իր հանցանքներով պատճառում արժանի չէ երկնային արթալուրծում տեսնելու: Իսկ երբ այդ անարժանը դարձի է գալիս, երկնքում ուրախություն է լինում. «Ասում են ձեզ, որ այսպէս ուրախություն կլինի երկնքում մի մեղավորի համար, որն ապաշխարում է, քան ինքնուրեն արարչների համար, որոնց ապաշխարություն պետք չէ» (Լուկ. ԺԵ, 7):

Հատկանքն ասում են, թե ժամանակներն այնպիսին են, որ հնարավոր չէ Աստծո կամքի համաձայն ապրել: Արդո՞ւք՝ այդպէս է, չե՞ որ, եթե մարդ բարեգործություն անելու հոժար կամք ունի, ապա Աստված նրան կօգնի այդ հարցում: Եթե մարդ իր մտքում միշտ ունենա դժոխքի անպատեհի տանջանքներն ու երկրին արթալուրծյա վայելքը, ապա նա, բնականաբար, կաշխատի իրեն հեռու պահել ամեն տեսակի կորստաբեր ցանկություններից:

Եկեղեցու հայրերը հետեւյալ հինգ խորհուրդն են տալիս աստվածամանադրության եւ Տիրոջ շաղկիւններով ընթանալ ցանկացողներին. ա) անդադար աղոթել, բ) անընդմեջ Ավետարան ընթերցել, գ) սրբերի վարք ու վկայաբանությունն ստեղծել, դ) հաճախակի ծով պահել, որից հետո հաղորդվել Հիսուս Բրիստոսի կենդարար Մարմնին ու Արյանը, ե) արքուն մտքով մասնակից լինել հասարակաց աստվածաշաղկապներին, այն է՝ ժամերգությամբ, պատարագին եւ այլն:

Բայց եթե մենք համապազ աղոթքներ, մեր ապրուստն ո՞վ պիտի հոգա, անմիջապէս կատարենք ո՞նց՝ կրկնելով փիլիսոփայի (Ապրելը պայքարել է) միտքը: Այս հարցին պատասխանում է Իբրը՝ Քրիստոս. «Արքուն կացեք այստեւտեւ, ամեն ժամ աղոթք արեք,

որպէսզի կարողանաք գերծ մնալ այն ամենից, որ լինելու է, եւ արժանի լինե՛ք կնգնելու մարդու Որդու առաջ» (Լուկ. ԻԱ, 36):

Մրանով Հիսուս ի ուզում ասել, թե մարդ ամեն գործ թողած պետք է Իրեն պաշտի, այլ որ նա կարող է յուրաքանչյուր գործ անելուն գուցահեռ աղոթել եւ այդպիսով աղոթական բարձր վիճակի հասնել:

Ավետարան կարդալով՝ մտքդ առնում է հավատի վահանը, փրկության սաղաթարսն ու Հօգու տուտերը, որոնցով կարողանում է հաղթել չարին եւ նրա բոլոր միացող նետերը կանգնեցնել:

Ծոմապահությամբ ապաշխարող իր մարմինը տկարացնում է, իսկ հոգին՝ զորացնում: Իսկ Տերը կամենում է, որ Իր Մարմնին ու Արյանը գորավոր ու պատրաստված հոգով մտնեն. «Ահա թե ինչու, ով որ ուտի այս հացը կամ խմի Տիրոջ այս բաժանիկն անարժանորեն, պարտական պիտի լինի Տիրոջ մարմնին եւ արյանը: Թող մարդ ինքն իրեն փորձի եւ ապա ուտի այդ հացը ու խմի այդ բաժանիկը...» (Ա Կորնթ. Ժ, 27-28):

Հավատացյալի հոգու զորացման գործում առանցքային տեղ է զբաղեցնում նաեւ հասարակաց աղոթքը: Թեւեւ Աստված հավասարապէս լսում ու պատասխանում է եւ առանձնական, եւ ընդհանրական աղոթքներին, բայց եւ Նրան առավել հաճելի եւ ընդունելի են վերջինները, ինչպէս եւ ինքն է վկայում Մատթեոսի Ավետարանում. «Ուր երկու կամ երեք հոգի հավաքված լինեն իմ անունով, այնտեղ եմ ես, նրանց մեջ» (Մատթ. ԺԸ, 20):

Հետեւաբար ամեն քրիստոնյա, ըստ կալվածի, պետք է փորձի իր կյանքը Տիրոջ կամքի համաձայն ապրել, պետք է իրեն անմագորդ կերպով վիճի Աստծուն, որպէսզի Աստված իր անունի ողորմությամբ նրան իր գիրկն ընդունի:

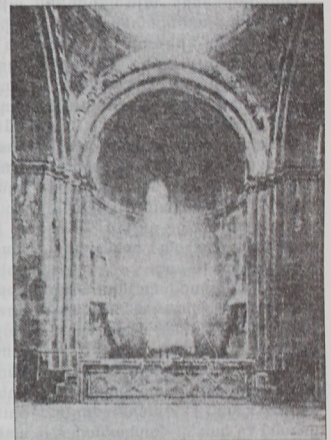
Հովհաննէս ՌՈՒՇԱՆՅԱՆ
Սեանի Կազգեկան հոգեւոր դպրանոցի
Գ խաբանի սան

ՄԲԱՆՉԵԼԻՔՆԵՐ ԵՒ ԶԱՐԽԱՆԱՅՐԱԾ ԴԵՊԵՐ՝ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՆՁԱՍԱՐՈՒՄ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

ԸՍՏ ԱՎԱՆԱՏԵՍՆԵՐԻ ՎԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

Եկեղեցին հավատում է, որ Ս. Պատարագին աներեւութապէս ներկա են հրեշտակները: Սի անգամ Գանձասարի եկեղեցում Ս. Պատարագի ժամանակ երգչախմբի աղջիկները տեսել էին Աստծո հրեշտակին, որի մէկ թևը եկեղեցու գմբէթի թմբուկի կենտրոնին էր հասնում, իսկ մյուսը հատակից 1.5 մետր բարձրության վրա էր մկրտության ավազանի մոտ: Կարելի է պատկերացնել տեսիլքին ականատես աղջիկների գարանաբը:

Երկու անգամ առավելոյան եւ երեկոյան: Այդ պահին Գանձասարի վանքի վրա ոսկեգույն՝ մոտավորապէս արեւի գույնի, բավականին վառ լույսի մի ուղղահայաց ճառագայթ

հայտնվեց: Ապա ճառագայթը վերելից դեպի աջ ու ձախ ներդաշնակորեն կիսվեց երկու կամարածեւ հասարակ մասերի: Դրանք մեծ կամարներ էին: Սի կամարի մեջ արեգակն էր, մյուսի մեջ լուսինը:

Սի անգամ էլ Ս. Ջատիկին՝ Հարություն տոնին, յայսպիսի դեպք եղավ: Ջատիկի կապակցությամբ Ստեփանակերտից Գանձասար եկավ բառաձայն երգչախումբը եւ 2-3 օր մնաց, որպէսզի մասնակցի Երազարույցի, Ջատիկի եւ հաջորդ օրվա Մեռելոցի Պատարագներին: Երգիչները հոգեւոր սպասավորների հետ գիշերում էին վանքում, իսկ երգչուհիները՝ գյուղում վարորդի տանը: Ջատիկան Պատարագից հետո երգչախմբի աղջիկներն իջան գյուղ եւ վարորդի տանը, սեղանի շուրջ նստած, հոգեւոր երգեր էին երգում: Հաբեւանի տղան եկավ եւ ասաց.

«Այս ի՞նչ եք երգում, մի ակորդեոն բերե՛մ, ազգային երգեր երգենք, ուրախանանք...»

«Երբայ, այսօր Ջատիկ է՝ Պատարագ է, որ հոգեւոր երգեր երգենք, պատասխանեցին աղջիկները:

«Ե՛, ի՞նչ Ջատիկ, ի՞նչ Հարություն...» անհարգալից տոնով ասաց երիտասարդը:

Սի բանի վայրկյան հետո աղջիկները հարցրին ի՞նչ եղավ քո աչք ձեռքից: Նայեք, տեսավ, որ իր աչք ձեռքից՝ դուրի կողմից, արյուն է հոսում: Սրբեք. ոչ մի վերք չկար, բայց նորից արյուն հոսեց: Նորից սրբեք, բայց նույն պահին նորից սկսեց արյուն հոսել: Աղջիկներն ասացին.

«Տեսա՞ր՝ ինչպէս Աստված քեզ պատժեց քո այդ անհարգալից խոսքերի համար:

Երիտասարդը վախեցած, արագորեն դուրս եկավ սենյակից: Երեք շաբաթ հետո նա սկսեց ամեն կիրակի Պատարագի հաճախել Գանձասարի վանք: Իսկ հետագայում մկրտվեց: Սկսեց իրեն լուրջ եւ երկյուրածոյն պահել եկեղեցու:

Իսկապէս, անքննելի են Աստծո ճանապարհները, թե ում ինչպէս է ևա դարձի բերում:

1991 թվականի գարնանը՝ Քրիստոսի հրաշքափառ հարության օրը, բավական պայծառ եւ տաք մի օր, երեկոյան, երբ արեգակը դեռ մայր չէր մտել, երեսաց լուսինը: Արեգակն ու լուսինը միաժամանակ երեւում էին երկնքում (այդպէս լինում է օրը

Սի անգամ Գանձասարի վանքի վանահոր Տե՛ր Հովհաննէսի գովակը՝ Արցախ անունով, արժանացել է Աստվածամոր երեսմանը: Նա Աստվածամորը տեսել է Ս. Պատարագի ժամանակ եւ պատմել մյուսներին:

1995 թվականի հունվարի 28-ն էր՝ Գրիգոր Սքանչելագործի տոնը: Այդ օրը Ռոբերտ Քոչարյանի մկրտությունը պետք է լինէր: Նրանք պետք է զայնի առաւելոյան: Եւ առաւելոց Գանձասարի եկեղեցու վրա մեծ տարածությամբ, ոչ ծիածանի պէս, այլ փայլավաճեւ, հորիզոնական հարթությամբ կուտակված էին ծիածանի բոլոր գույները: Ներկաները 15-20 հոգի, ժամերով նայում էին այդ սքանչելի երեւոյթին ու գործանում: Այս գունաշերտը բավականին բարձր էր եւ չափով շատ մեծ:

Ռոբերտ Քոչարյանն ու նրա ուղեկիցներն ուշանում էին: Ծիածանագույն փայլավաճ շարժվեց դեպի հարավ-արեւմուտ, հեռացավ: Հետո, երբ Որմանք եկան, այս գունաշերտը ետ դարձավ եւ դարձյալ կանգնեց Գանձասարի վրա: Եկողները զարմացած ասացին, թե հետվից տեսել են եւ չգիտեն ինչ է (Որմանք մեջ էին Բաբելոն Արարցայանը, Կազգեկ Սպարպանը): Տեսալիցիկով նկարահանվեց այդ սքանչելի երեւոյթը: «Եկեղեցին եւ պատերազմը» Արցախի մասին ֆիլմում պահպանված է մի հատված այս գարնանահրաշ տեսարանից: Երեւոյթը տեսեց շուրջ 4 ժամ:

Վերջին տարիներին Հայաստանում եւ Արցախում բազմաթիվ հրաշքներ ու սքանչելիքներ եղան: Այդպիսի նշաններով, երեւոյթներով Աստված գալիս էր գործակցելու հոգեւորականներին, զինվորներին, ուժ, ոգի ներշնչելու, որ Ինքը մեզ հետ է, որ մեր գործը արդար է, պետք է հուսալ եւ շարունակել պայքարն Ազատության, Հայրենիքի, Հավատքի համար:

Արա ւրլ. ՆԱԼԶԱՅԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ՝ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴՐԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐԻՉ

«Ավետաւոր Հայոց մեծաց դիմեալ ի մէջ երկրի ի հիւսիսոյ, հողմն հաւաւոյ ի դաճս ծաղկածին, երազահաս սուրբդ Սարգիս Տունկ անմահութեան, բարեխօս լեր առ Քրիստոս վասն անծանց մերոց» (ՇԱՐԼԱ-ՆՈՅ):

Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին հունվարի 30-ին նշում է Ս. Սարգիս զորավարի, նրա Մարտիրոս որդու եւ 14 զինվորի հիշատակները:

Ավայարանական Տվայլաների համայնքի Ս. Ասրգիւղ՝ ազգութեամբ հույն, Կոստանդինոն Սեփ Լայլան (306-337) օրոք Սեփ Զայիքն սահմանակից Կադարոպփկիայի իշխանն ու սրբաբնակն էր։ Եւ իր ասպնաճայից շնորհմեղով եւ շնունդով էր Աստօն Փ. Զոգով։ Եւրանիլի սուրբն ինչ ու խնդրով էր Քարճիլ Զորից, ճանն անմիջապէս Տրվուն էր Ս. Ասրգիւղին ի իշխանութիւնն ու յայտիվն օգտագործուն էր ի նոյաւս իրհանձնական հաւակի, համարձակութի ամբել էր Տայիս հեթանապակն մեհիայանմերն ու բազիլիաներն էր յրանց փոխարեն իրհանձնական Տաճարներն էր ի իմնադրուն։ Ս. Ասրգիւղն իր սիւրհոծսար աղակաւսփութութեամբ եւ բազուն բարեգործութիւնով, Աստօն կեցողիչ Ս. Լըզլ յաղհանակով, «արկայական շնորհմեղով բարձրանուն եւ փառով յայտնառանուն էր»։

Հեռագայում, երբ Բյուզանդական
կայսրության գահին է բազմում Հու-
լիանոս Ուրացողը (361-363), Ս.

Արգիսի, ասվածային հայտնությամբ, իր որդու՝ Մարտիրոսի հետ նախ անցնում է Սեծ Յայլ, ապա Պարսկաստան։ Այդտեղ ճանճի իյուրեղնակվում են Շարոտի աբայի (309-379) կողմից։ Քանի որ Ս. Մարգիսի հոշակված է իր հաջորյամբ, անցնում է գինյուրական ծառայություն, եւ բոլոր ժառանգաներուն, ուր ուղարկվում է Շարոտի թազավոր կողմից, Ասված մրան կասարյալ հաջորդութուն է ժաւգելում։ Այդ ժառանառով երանելին «աս սիբելի է թազավորի եւ նրա սնծամաններին աբային։

Ս. Ասիգրիչ, չլավարարվելով իր մաթսաակա հաջողություններով ու հաջադործություններով, իբրեւ Բիւսոս Բոլիշ խիսկապ վկայ, «հարուդով ի ճծահաս կալախար» Ամենատարբերորդության ի մի Ասվածության դավանութիւնը», ի անմեհին հորդորով ի ողջ արտով կալապալ ի հեղանակ մոլոր կաթողաւորութիւնից, ցանի ու ալախարով մազակ Արդարության Արեգակի կենսանորոգ լուսով ի հայտ ի եկել աւորպան հոր սասանակի խալախմեհներ:

Սակայն «բաժնարկու ստանան զինվորներից ոմանք, որոնք մնացել էին դարսից մոլորության դեերի ձեռնու, որոնց մասին տարիքն»: Եւ երբ Շաղաթուն իմանուն է, ու Սահ-կան իր զինվորներից Եասերին իրի-սոյան է դարձրել, կանչում է եւ հրա-մայուն կրակի զոհ մատուցել: Սա-կայն երանելին ոչ միայն հրաժա-րվում է կասարել թազավորի հրամա-նը, այլեւ իր ձեռի զոյրներով կո-

դուզն հարձակմամբ» ժամանակ նախապես վեր է գրավադիր Մաթթիոս որդին՝ լուսալսելիս դառնալով Քրիստոսի սկաներին: Իսկ Սարգսին նետվե՞նք ե՞նք, Խույսով, Խույսով, ու միգրուել կհամաձայնվի կրակադատաբեությունը դուռնել եւ Ժառուհակել իր հաջողակ ծառայությունը լուսալսելի արհուլ: Իմրու: Սակայն Բանդ ու Սարգիս գորակարմ անասամք է մնում իր Լույս իսկալիքի մեջ եւ միջնել վերջ համբերությամբ կրում իրեն վիճակ:

ված փորձություններն ու անասելի կհսանքները, ուստի Շաղոսի աբան գլխասան վճիռ է արձակում:

Մեր ճախման փափագների նահա-
սավորչական դասակի մասնաման-
ը, Ս. Արզխան իր աղոթքն է բարձրաց-
նում առ երկնավոր Հայր և խնդրում
Բարեբախ Տիրոջը. «Հորհրդի նաեւ
Քն հալածացալսցմեհիւ, ովքեր իիշեւն
իմ անունը, մեղերի բողոքելուն, հո-
գիներն է մարմինների յուրամեջ-
յուն վաճաճից փրկելուն, այսերի
բժեշկուն, դեւերի հալածուն, հի-
վանդների բժեշկություն, հաղորդ-
ւուն յաշտարգանքներուն, արձակու-
նաքներից եւ կապումներեց, ազա-
նոթյուն ծառայությունից, խաղա-
ղություն խռովությունից, անդուր
ճեղքություններից, առանցնողական
դաշտահանություն ճանադարհին
անցանաջություն ծովի պէկեմուն-
ություններից, երեսի ժամանակ ամե-
րեւների ֆաղցրություն հոտուն՝ առա-
սաղայե տղարքերէս, կարկուտի եւ
մառախուղի արագ դադարուն, մա-
րախի եւ գեղունքների հալածուն, ու-
րո՞րմ ուղարկվում եմ Քն բարկության
առանձնով՝ անդկանց ժամանա-
տես իշեւն մեղերի դատաւ: Ովքեր
կնիւրակալն ընծանալուն եւ դողորմու-
թյուն կասարան մեր իրեցասկը, ըն-
դուհուն որդեա անուե հոս եւ քյուրա-
դաշկի արխիմեանով վարձաւորի
այսեղ եւ հանդերձայուն: Եւ իմ
հոգիք ընդունի՝ հազարների օ-
թեքանքների մեջ՝ ի արժանքս հալի-
ճեանակա: Եթա զգե՞մ ի հալիսյանս
հալիսենից, ամեն»:

Այս ասելով՝ Ս. Խաչի նշանով

ի՞նքն իրեն տեսնագրում է եւ սրի առջեւ խոնարհեցնում իր դարանոցը՝ դաի՞նքն սուտեւոյի հասում է եւրամետի գլուխը։ Ս. Սարգիսի հետ հասկանալիութան անբառած դասկանելի է արժանանալու համեմատ 14 դարաիկի՝ ի Քրիստոսու փալաւացայ գորականը։ Նահասակների մարմինները փալաւացայկները գաղտնի տանում են ամպիկումն են 3ամիան կոչված փաղաւում։

Հիշագրեցի Մ. Սարգսի մատուցե-
րը երանանքով Մերտող վարդա-
պետի կողմից փոխադրված են Սնն
Հայի ե ամփոփվող կարքի գյու-
ղում: Սուրբի գերեզմանի վրա կա-
ռուցվում է հռչակաբար մի վաճառ:
Իսկ ըստ առանձնակի մեկը Մերտող
վարդապետն իր հետ սաճում է Վիրի
ե գեղեցիկոր Մ. Խաչի ձեց՝ կանգ-
նեցնում է Գագա կոչվող բլուրի
մեջ: Մ. Սարգի մատուցում է, Խա-
չը մեծամեծ սխանելիներ ու իրազե-
կում է գործուն, ուսիս բաժնայն՝ երա-
նելի սուրբը համարվում է՝ «այսպեղ
վարդապետի ե կաճարիչ ամենայն
խնդրածոց»:

Արդ, ո՞վ Սուրբ Ասարիս, որ ածանցադ հայ ազգի սիրունը ու նվիրունին, բարեխոսիւր առ Բարձր-յալն Աստված իայկազայն ազգի անասաւորայն ու խաղաղության եւ նրա Ս. Եկեղեցւոյ թայանորայն ու զորացման համար: Եւ թող բարե-խոսությամբդ ու Աստծո օգնակա-ւորությամբ՝ արժանի լինեն երկա-յին անամեց Փառնում քնակվելու աստվածային քացառիկ շնորհին. ամեն:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԻ ՏԻԵՋԵՐԱԿԱՆ Բ ԺՈՂՈՎ

«Այսօր զինոցին ծնարարութեան դաւանեցին սուրբ հայրադէտքն. ժազումն առ ի հօրէ յառաջ բղխեալ անհասարար. ընդ նմին յաւէ մօսնջեմաւոր փառակից որդոյ» (ՇԱՐԱԿՆՈՏ):

Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին փետրվարի 13-ին տոնախմբում է «Կոստանդնուպոլսի Ս. Ժողովի 150 հայրադեսների» օրինակ հիշատակը:

Ընդհանրական Ս. էլեկտրոն անդորոս Տակավիկ շնորոգած՝ 360-ական թվականներին կրկին խոսվելուն է. ասվածաբանական ցնունություններին նյութ է դառնում Կ. մենատուրե երրորդության երրորդ վնձի՝ Սուրբ Դոգու ասպածություն հաւցը: Նեւեմ, որ Արեւելում իջում էր այն ընդհանուր կարծիք, համաձայն որի՝ Սբ. Դոգին արարած է: Սակայն միայն Աքամաս Սեփի կողմից՝ 350-ական թվականներին Մարտիրոսն իրական թրքերուն են, որ մեկնաբանում են իւրաքանչեւ են Սբ. Դոգու ասպածությունն ու համադրությունը: Դայր եւ Որդի Ասպածոների հեւ. «Իսկ արդ, Դաւայար բաներ խորհելով Սբ. Դոգու մասին»՝ Որդու մասին եւս բարձրադաս չեն խորհում, քանի որ եթե Բանի մասին ուղիղ խորհեին, ողջախոհաբար կխորհեին նաեւ Դոգու մասին, որ Դոգին է ելնում, Ի՞ր Որդու նուրբայմ, Նրա միջոցով բաշխվում է ապաւերներին եւ քուրին, ուրիշ երան հապաւում են»:

«Նա՛ Դո՛ր եւ Որդու հեւ համաձայն փառալուրածալ է փառն մասնալ»:

Անավասիկ ֆանի որ գրեթե հասակ դառնեցա՞նք չկար Սբ. Դովալ ասավա՞ծություն մասին (չհա՞ված Ս. Արամյանի թոթորը), եւ քա՛ղի այդ, ֆանի որ Արիսի վարադո՞ւրեւն էր ոչ միայն Դայր Աստծո եւ Որդւո հա՞մարարութեւնը, հա՞մարդութեւնը եւ մեծավո՞ւր, այլեւ Ամենասուր Երրորդութեւնը ընդհանրա՞մէ, որովհետեւ եթե ըստ Մ. Իսիսի՝ Որդին արարած եւ էր Արարիչը բոլոր արարածների, ապա ուրեմ Սբ. Դովան եւ Որդւ կողմից լոյսի սեղծութիւն լինե՞ր, եւ հետեալք չէր կարող կա՞տարեալաբեւ ասավա՞ծութեւն լինե՞լ իբրեւ Ամենասուր Երրորդութեւն Երրորդ Ամն, ուսի եւ զսփլեցնի մարդիկ, որոմ Արիսի մոլորութեւնից ծա դուրի՞ն եղաւա՞ծություն արեցին, որ

Սր. Հոգին Ասված չէ, եւ իրենց
այդ վարդապետութիւնն անմիջա-
պէս կյանքի կոչեցին:

Սիսվապիկի արհեստական ակնի ծագած նոր հերձվածը՝ հոգեմաշ-
տությունը՝ Սբ. Հոգու համագոր-
ծություն ու կասարյալ ասվածություն-
ը նսնամեղողը ու ժխտողը, սե-
ռե 360-370-ական բվականներին, սե-
րի ունեցած մի իսկի ժողովներուն
դասարարսեց, բայց անկուհա-
ղեծ ոչ մի էական փոփոխություն-
ներ տրի չունեցած, Բանի ու Բյու-
զանդական կայսրության զաիի
վրա եր Զակապիկի արհեստականների
ջերմ դաստիարակ Վաղե կայսրը
(364-378):

Նեմֆ, որ հոգեմանրությունն առաջացավ 342 թվականի 4-րդյւն երթուկային տղան և 364 թվականին վախճանված Մակեդոնի և Եկովորիտի երթուկային Մարադոնի այն սնասելներին, որոնց համաձայն՝ Աբ. Յոզիքը հավասար ու համագոյակիչ չէր Յուն ու Ռոդուն. «Այլ մի Սակեդոն անուն, որ հայկոյն գնդին սուրբ, և ոչ ի Յօս, և ի յորդն էութեն ատր, այլ յօսար եղութեն»:

379 բվականին Արեւելյան կայսրության գահին է բազմեցնում Թեոդոր-ստ կայսրը (379-395), որը 380 թ. փետրվարի 28-ին իր հռչակագիր է հրապարակում, որը վճռակա- նաճակութուն դեմ է ունենալ, եւ որն ըստ Հառանիս' կարելի է «Բյուզանդական կայսրության դե- տական եւ եկեղեցական ավադա- կանության արագա ծագիր» ան- վանել: Այդ հռչակագիր համա- ձայն՝ դեոդորյան մեք ամեն մեկը դեմ է Ա. Պետրոս առաքյալի հա- վասքը դավանել, ինչպէս որ այդ Հռոմի համաստ է Ալեքսանդրի- յայ Պետրոս եպիսկոպոսներն էին Բարդուղ. այսինքն՝ «una deitas, tres personae» («մի աստվածութ- յուն՝ երեք Ամինն»): Ըստ այդմ՝ միայն այդպէս դավանողներն է- ր լուդպիսաւ Բիւհստաններ, իսկ մնացածները հերձակածողներ են եւ աստվածային ու մարդկային դա- ժի արձանի:

Վերոհիշյալ հռչակագիրը 381 թ. հունվարին մի հավելումով էլ առավել խստամունքով է կայսրության մեջ ցրված երկրակամ երկրորդականների դեմ է վերադարձվել արհեստականորեն ձեռնից բոլոր եկեղեցիները, եւ հերետիկոսների գու-

մարմերը լիցք է բռնությամբ արգելվելին: Կայսեր սույն ճնօրհնությունն ի կատար ածվելու համար կայսրության օտարներ գավառներ են ուղարկվում համադասասխան գործակալներ:

Այս վաճառական գործողություններն իր լուծարմամբ ընդդռնուի կայսրի առջեւ բավականին լուրջ խնդրանքներ են ծառայում. արիւսականներն ու սրանցից սերած մնացյալներն իրականում (սրանց բնվում հետեւ հոգեծանաւորները) ողմնատանտախները ընդվզում են կայսրն ու իրան հրադարական գործընթացները: Ուստի՝ ընդդռնուի կայսրը կամենալով վերանախորէր հեծնվաճողները իրահարած գաւազան վեծերով դառնականած Ս. եկեղեցին եւ մինչեւսով ժամանակ հոյգեւորապայմանում իր կայսրութեան հզօրութեամբ, թէ ճաշախական եւ թէ՛ լրցական առումներով 381 թ. մայիսի ամսին արայաքնիւս 4,7-րդ տարւում, արեւելյան եօթիւրդուները մասնակցութեամբ, մի ժողով եւ հրապարակում «յաւազք գնիւկական հաւասան հաստատում դաշինք»:

Կարելու ենք համարուել նեղել, ոչ
նույն եկեղեցական ժամանչ Դու-
նով գտնուել է, որ Կ.Պոլսի՝ Արեւել-
յան Ժողովի, որը հետագայում կոչ-
վեց Տիեզերական Ք ժողով, հրա-
վիրանա նրախանկերից նեղել (որ-
ոչ գլխավոր նրախանկ) Կ.Պոլսի
երթխորհուրդաւոյն պաճաղորդի
եղծիրն էր, ինչի օգտին եւ վկայու-
մ է ժողովում ընդունվաճ հետեւալ
կանոնը. «Կ.Պոլսոյ երթխորհուրդի
ուճել գոյաշի աւազուրեան յե-
Յոճանա երթխորհուրդի, վասն զի
եւ սա նոր Յոճ»:

Ինչպես, 4.70լստմ 150 ուղղա-
թևա երթիկոթուս ե ժողովուր-
ն (ժողովուր մասնակցուն ե նաե 36
հերեթիկուս երթիկոթուս ե միան-
գամայն ճգովուն ու դասադա-
րուն Մակեդոնիս ե նրա բոլոր հե-
տերոյն երեհիս՝ հոգեմարեհերիս։ Բ-
բաց առայլ այդ՝ 4.70լստմ ժո-
ղովապ ուղղաթևա հայերե սահ-
մանուն եմ «բան» զլուխ 9» (ի
հարբերութիւն Հայոց եկեղեցու-
ն ուրդունել ե երե կանոն, Հոյնե-
ր եկեղեցին ճգունել ե, որ երկրոր-
Տիեզերական ժողովուն ընդունել
ե յոթ կանոն, իսկ Լաթն եկեղե-
ցին՝ չորս)։ 4.70լստմ եկեղեցւոյ ժո-
ղովին Արմեյաճա եկեղեցւոյ ե ոչ
այլ ներկայացուցիչ չի մասնակցե-

Այդ բացատրվում է նրանով, որ թեղոսոսիս կայսեր եւ Ամեմայան կայսրոսյան ու Ղոնոմի յաղափի միջեւ որոշ սահակարծոթյուններ են եղել: Ասակայն չնայած դրան, Արեւմտայան եկեղեցիքն ենս Կ.Պոլսի ժողովք ընդունել է իբրեւ Տրեգեարական: Բնակամաքար ընդունելով նաեւ ժողովի սահմանած դրոյթներն:

Մոլան հորենացու վկայության համաձայն՝ Ք Տեղեկության ժողովին մասնակցել են՝ Նեֆարիոս Կոստանդնուպոլսեցին, Տիմոթեոս Ալեքսանդրացին, Մեխիոս Անգիլացին, Կյուրեղ Երուսաղեմացին, Գրիգոր Նյուսադացին, Վեդալդոս Կեսարացին, Գրիգոր Նազազիազացին, Անփյուլոլսիս Իսկնիացին եւ ուրիշ եպիսկոպոսներ:

4. Պոլիս ժողովը կայսեր հրավերով նախագահել է Ամսփոխ Սելիսոն երեխակողմուր, որ սակայն ժողովի սպեցիալան հրետիցից հետո կնքել է իր մահկանացուն: Աղա նախագահիությունը շարունակել է 4. Պոլիս երեխակողմուր Սպեցիալան գալից, նախագահել է նախադրող Սելսարիոսը:

Այսօրիս՝ Կ.Պոլսի 381 քվականի ժողովը, լայնահեղով արհուսականորեն ու նմանից ծագած հեռեկիսկությունների դեմ, հասա՜նք է՛լ այն ուղղափառ ղալճանորչու՛նը, որի համաձայն՝ «հաւաքամբ գտնուր Դոզնի Աստուծո՛ւ» անելը անժամանակ. ոչ ճնճել՝ այլ բոլիսել ի Դորէ. Էլանի Դոր եւ փաշախի Որուլը»։ Զանր ո՞ր ժողովի ժամանակակից սուրբ հայրենը չեն կա՜նք ե՛նց նոր «Հանգանակ» կազմել, վերանորոգել են իկիլի «Հանգանակը»։ Մեր Դոզու մասին հավելու՛մ կատարու՛մ։

4. Պոլտո ժողովը սահմանել է. «Ոչ խոսել գիտատեղի տարածքում 30-ից-ից (այսինքն՝ 318 - Ա. Կ.), ու ի հիկիայ... ժողովեցան, այլ մնալ մանա հասատեղում ե ճողվել գանձեցան ինձուածես ել յայտնաբերվեցին ինձուածես, այսինքն ԱՄՆ-ն մանհեց, ե Վերհանտեսցան, այսինքն ե ճողիսիանտեսցան, ե ՎԿ-տարիանտեսցան, այսինքն ինձուածեսցան, ե վարերիկիանտեսցան ե վարերիկիանտեսցան ե ՉՊՏիանտեսցան ե վճողիկիանտեսցան» (հերեթիկոսություններ, որոնք, ինչ-

դեպքերը նեցեղին, առաջացել էին արհեստականությունից, եւ բնականաբար ուրանում էին Ամենասուրբ Երրորդությանը՝ Որդու եւ Սբ. Հոգու մասին իրենց մոլոր ուսմունքներով):

Ժողովի ժամանակ ընդունվել է նաեւ մի կանոն, համաձայն որի՝ արգելվում է երեխակոողոսներին մոտիյան գործերին միջամսել։ «Յաղագս ոչ երբալ երխակողոսին յիւրն վիճակէ յայլ եւ օխորթն»։

Ցավով, մոխք է ծեծել, որ ի արտեր-
նություն 325 թ. Ս Տիգրեական
ժողովի՝ Հայոց եկեղեցին Կ.Պոլսի
381 թ. Բ Տիգրեական ժողովին
չունեն որ ոչ մի ներկայացուցիչ,
հանդի որ, ըստ մասնմեջների, այդ
սամանակ Հայաստանում հաղա-
հալան խառնակ կացություն էր:
Սակայն հանդ որ Հայոց եկեղեցին
ի սղարանե եղել է առաջինական
նուղղափառ հավատքի դավանոող
և նախանձախնդիր դաստոյանը,
նուստ՝ Կ.Պոլսի վճիռների ու կա-
նոնների Հայաստան քերական ասեմ-
անհասկառակ ընդունվեցան Սս-
տորական Հայրապետի և Հայ ե-
կեղեցույ եպիսկոպոսների կողմ-
ան՝, որոմ միայն Ս և Գ Տիգրեա-
կան ժողովների վճիռների հետ
միասին, իբրեւ Քրիստոս Աստծո
Ընդհանրական Ս. եկեղեցու
ճեմարից դավանության վառ ա-
րասայություններ, դարձել են Հա-
յաստանյայց Առաջնական Ս. եկե-
ղեցու դավանաբանության ճեմա-
րի ու անասան իմաստ:

Ուսիչ Հայոց եկեղեցու հավա-
սալոր գավառակն լինելով, Բարձ-
րյա Աստծո օգնությամբ, էլ առավել
հաստատվեմ մեր Հայր եկեղեցու
առաքելական սուրբ խաչակիր մեջ
եւ աղոթեմ մեր Մայրաքանդակ Աս-
ված, որ մեզ զորացիք Սուրբ Հոգու
յոթնադիպան ընդհնեմով, որոնցսի
այս անցավոր աշխարհում հղո-
թալան եւ իրիսնաժառանգել կյան
վերելով՝ աճանել լինեմ երկնա-
յին անմեջ Փառնոր բնակելու
աստվածային բազմադի դարգեղնե
եւ Աստծ երանվելե տեղությամբ:

Խուճեմ եւ օրհնություն երանա-
ցուն մեր սուրբ հայրերի հավիտե-
ական իրեասկան, ամեն:

Արթուր դդիւր ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
ԳԵՆՐԳՅԱՆ ԽՈԳԵՆՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
Դ ԼՍԱՐԱՆԻ ՍԱՆ

Արթուր դդիր ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
ԳԵՆՐԳԻԱՆ ԻՈԳԵՆՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
ԴԻՍԱՐԱՆԻ ՍԱՆ

«ՄԵՆՔ ՓԱՌՔԵՐ ՈՒՆԵՆՔ»... ՊԱՀՎԱԾ ԱՐԽԻՎ ՆԵՐՈՒՄ

ԱՐՏԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՄԲԱՏՅԱՆՑ

Ստալինյան բռնատիրության ժամանակների երկաթյա ծանր վարագույրներն ու դարպասները վերցրելու տասնյակ տարիներ հետո, ես եմ քաշվում ես իրենց գաղտնիքները բացում նոր ու գալիք սերունդներին առաջ: Դրա վառ վկայությունն այն է, որ Հայաստանի Հանրապետության գրականության, արվեստի ու մամուլի փաստաթղթերի պետական կենտրոնական արխիվի տնօրեն Սամբոյ Բենյամինը լույս է ընծայել «Վաղարշապետի հայ եկեղեցու պատմություն» մատենաշարով սովորածավալ հատորները: Դրանք տպագրել է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր արխիվային գործի վարչությունը:

Առաջինը (Ե., 1994) ամփոփում է 1921-1938 թվականների Հայ Առաքելական Եկեղեցու պատմության ամենադժգոյշ և ողբերգական ժամանակների վավերագրերը, դրանով շատ փաստեր մատչելի են դարձել ընթերցող լայն հասարակությանը և գեղվածների հարգագետներին: Սակայն Ս. Բենյամինի երկարամյա տարիների որոնումների արդյունքը լույս աշխարհ չէր գա, եթե չլիներ բարեպաշտ մարդիկ, որոնք հովանավորել են այդ հատորների տպագրությունը: Նրանք ամենայն ջանքերով և խաղաղության անկախության ջերմ պաշտպան ՀԱՄԻՍՏԵՐ-ՄԵԼԵՆՅԱՆԻ (ծնվ. 1879 Այնթապ-Պեյրոս, 1972): Հավելի հարգանքով՝ գեղապետ Հարություն է Ալիս Սալաթյանը:

Երկրորդ գիրքը (Ե., 1996) նվիրված է Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Խորեն Ա Մուրադբեկյանի 1901-1938 թթ. գործունեությանը՝ մինչև նրա եղեռնական սպանությունը ՊԱԿ-ի գործակալների կողմից: Այս հատորով էլ հովանավորել է ԱՄՆ-ի Արևելյան շրջանի և Կանադայի Կիլիկյան բնի պատմաբան Բարդաշյանի Ստեփան Գրիգորյանը, մեկնախոսության տեղի տալով իր տիպիկ «Ճան Երվանդ Գույումճյանի» ի հիշատակ իրենց ծնողների՝ Հովհաննեսի և Վարդուհի Գույումճյան-Փափաջյանի:

Երրորդ հատորը (Ե., 1997) ամփոփում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Արտակ Եսայիայի Սմբատյանի (Տալուշեցու) հոգևոր, գրական, պատմաբանա-սիրական գործունեությունը՝ 1876-1937 թթ.: Սույն հատորը նույնպես հրատարակվել է Ս. Մեքրոյա Եսայ. Աշխատի հովանավորությամբ և մեկնախոսությամբ՝ տեղի տալով իր տիպիկ «Ճան Երվանդ Գույումճյանի» ի հիշատակ իրենց ծնողների՝ Հովհաննեսի և Վարդուհի Գույումճյան-Փափաջյանի:

Երրորդ հատորը (Ե., 1997) ամփոփում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Արտակ Եսայիայի Սմբատյանի (Տալուշեցու) հոգևոր, գրական, պատմաբանա-սիրական գործունեությունը՝ 1876-1937 թթ.: Սույն հատորը նույնպես հրատարակվել է Ս. Մեքրոյա Եսայ. Աշխատի հովանավորությամբ և մեկնախոսությամբ՝ տեղի տալով իր տիպիկ «Ճան Երվանդ Գույումճյանի» ի հիշատակ իրենց ծնողների՝ Հովհաննեսի և Վարդուհի Գույումճյան-Փափաջյանի:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Արտակ Եսայիայի Սմբատյանի (Տալուշեցու) հոգևոր, գրական, պատմաբանա-սիրական գործունեությունը՝ 1876-1937 թթ.: Սույն հատորը նույնպես հրատարակվել է Ս. Մեքրոյա Եսայ. Աշխատի հովանավորությամբ և մեկնախոսությամբ՝ տեղի տալով իր տիպիկ «Ճան Երվանդ Գույումճյանի» ի հիշատակ իրենց ծնողների՝ Հովհաննեսի և Վարդուհի Գույումճյան-Փափաջյանի:

Երեք հատոր էլ խմբագրել է Երեւանի պետական համալսարանի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի տնօրեն՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր-պրոֆեսոր Արշակ Մարգարյանը: Նա գրել է նաև առաջին գրքի առաջաբանը:

Եթե Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Խորեն Ա Մուրադբեկյանի ամուսնուց հայտնի է ողջ հայությանը, ապա Արտակ Եսայիայի Սմբատյանը նման լայն ճանաչում չունի, թեև Հայ Եկեղեցու, հավատքի պահպանության համար նահատակված սրբերից մեկն է:

Այս հատորը բաղկացած է հետևյալ բաժիններից՝ Մեքրոյա Եսայ. Աշխատի «Սրբերի և մեծեր» հանձնարարական առաջաբանը, Ս. Բենյամինի ընդարձակ խոսքը՝ Արտակ Եսայ. Սմբատյանի անձի, նրա կենսագրության մանրամասները և հոգեւոր, գրական, պատմաբանասիրական ուսումնասիրությունների գնահատությունը: Այս շուրջ 630 էջ բնագիր է լույս աշխարհ բերված բազմաթիվ ու բազմապիսի արխիվային ձեռագիր ֆոնդերից:

Վերջում կցված են. ժողովածուում ընդգրկված փաստաթղթերի, նյութերի և անձնանունների ցանկ, անձնանունների բառարան՝ այն անձանց, ովքեր այդ գործի հետ առնչվել են և կարելու դեմք ու դիրք են ունեցել, ցանկ՝ օգտագործված ֆոնդերի, ցանկ՝ համառոտագրությունների և հապավումների, Ա. Սմբատյանի գործերի մատենագիտությունը: Անհամեմատ հեշտացված է սովորածավալ հատորից օգտվելը, ցանկացած նյութը, անունը, վերնագիրը, ֆոնդի աղբյուրը և այն ամենը գտնելը, ինչն անհրաժեշտ է:

Վե՛րջ տեսնելը, թե ո՞վ էր այս անձն ու հոգեւորականը, որ Հայ Առաքելական Եկեղեցու 1700-ամյակի նախօրյակին հրատարակված, նյութական այս սուղ պայմաններում արժանացել է մեծ պատվի:

Արտակ Երվանդի Հարությունյան-Սմբատյանը, աշխարհիկ անունը՝ Դազար, ծնվել է 1876 թ. մարտի 19-ին՝ Շալաշիմի շրջանի Տալուշ (Շուխուդ) գյուղում՝ քահանայի ընտանիքում: Թուրք գյուղում է ծնվել նաև արժանավոր մեկ այլ հոգեւորական՝ Մեղիսեղի արքեպիսկոպոսը՝ 19-րդ դարի հայ դասական գրողների՝ Մուրադյանի («Խորհրդավոր միանշանակ»), Պ. Պոռնյանի («Սկիզբը երկանց»), Ա. Արքիարյանի («Գարեգին») և ուրիշների գրական սրբաժողովությունների համար նահապիպ հանդիսացող Գարեգին Մուրադյանը:

Արտակ Սմբատյանը հայրենի գյուղում անախական կրթություն ստանալուց հետո 1897-1899 թթ. սովորել է Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցում: Նա չի բավարարվում դասնով և ուսումը շարունակում է Էջմիածնի Գեղարքյան ձեռնարկի լատինական բաժնում: Գեղարքյանի խմբից հետո հայրենի կոնդակով դառնում է ուսուցիչի և Մայր Աթոռի միաբանության անդամ: Ողջ ժամանակ դասավանդում է ձեռնարկում և Կոմիտասի հետ դառնում հայ մեծ բարերար Ա. Սմբատյանի որդեգիրը, իսկ 1899 թ. ուսումը շարունակում էր Գրգորյան: Ավարտելուց հետո վերադառնում է Էջմիածին և 1920 թ. Ա. Գալանի վանքում շեռնադրվում է արքայի ու սրանուս Արտակ հոգևոր անունը:

Մյուսներից նա եռանդագին ու արդյունավետ գործունեություն է ծավալում Մայր Աթոռում՝ վարելով վանական, վարչական և տնտեսական պարասպանաբան պաշտոններ: Նա իր ամբողջ ուժն ու եռանդը նվիրեց իր Հայ Առաքելական Եկեղեցու հոգևոր աշխատանքին ու պաշտոնացմանը: Նրան փնտնում են իր շարք բնիկներ՝ որպես առաջնորդ: Նա 1914-1921 թթ. եղել է Արևմտահայաստանի վիճակի փոխանորդ, 50 հազար արևմտահայ գաղթական, որը երկուստեղի կյանք է փրկել, դեկավարել է Հաճիկ վանքին կից գիշերօթիկ դպրոցը:

Վե՛րջ տեսնելը, թե ո՞վ էր այս անձն ու հոգեւորականը, որ Հայ Առաքելական Եկեղեցու 1700-ամյակի նախօրյակին հրատարակված, նյութական այս սուղ պայմաններում արժանացել է մեծ պատվի:

Որ էլ նա աշխարհ է, հոգեւորականի բարձր պաշտոնի հետ զբաղվել է գիտական հետազոտական աշխատանքով և գրել հոդվածներ, առանձին աշխատություններ, բարոյան՝ հավատարմ մնալով իր դավանանք ուսմանը: Հայրենի է, որ Հոռոմի պապի կողմից շար փորձեր են եղել Հայ Եկեղեցին կաթողիկոսյան հետ միացնելու: Այս երկուսից ղեկ գրել է նաև Արտակ Եսայ. Սմբատյանը իր «Ամենայն Հայոց Հայրապետի անվանակոչության փունջ» գրավոր խոսքում 1929 թվին: Գրել է նաև Էջմիածնի պապական պատմությունը, 1918-20 թթ. ծանր դարիներին բուրբերի կողմից Ալեքսանդրապոլի գրավոր իր պատմությունը, Մյուսների անապատների, վանքերի, նրանց կենսական ու առաջնորդների անունների ցուցակը՝ սկզբից մինչև մեր օրերը:

Նա եղել է մի շարք հոբելյանական հանգանակությունների կազմում, գրել է հոդվածներ, բարոյան, շրջադարձային:

1932 թ. կաթողիկոսի ընտրության ժամանակ նրան ես առաջարկում եմ քվեարկել, բայց նա քաշարվել է հայրենում, սակայն ընտրվում է Գեղարքյանի հոգևոր խորհրդի անդամ, դիվանագետ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի լիազոր ներկայացուցիչ Արարապյանի հայրապետական քննում: Հերմանտ «Էջմիածին» ամսագրի 1972 թվականի թիվ 4-11-ում տպագրվում է նրա «Էջմիածնի միաբանության գրական-կրթական գործունեությունը և Մայր Աթոռի պարսպան» աշխատությունը, որը տպագրվել է նաև առանձին գրքով (1973): Լինելով մեծ հայրենասեր՝ միշտ կապ է ունեցել հայրենի եզրերի հետ և կազմել է Սմբատյանների փոխմարտնչությունը՝ իրենց նահապետից մինչև իր ժամանակները: Նա համառ պարարի մի հերոսական, հայրենասիրական կյանքի ողի է անցել՝ ճակատ դրոշմ նախ առնելով ՊԱԿ-ի կողմից կազմակերպվող ներքին խարդախանքների դեմ՝ հնույնները, վանքերը, եկեղեցիները, պարսպան կոշտ շրջանները ոչնչացնելու, քանդակելու պաշտպանություն գործում: Նա այս ամենը կատարում էր՝ վկայակոչելով ասեմանադրության մեջ գրված հուրի և հավատի ազատության կեղծ հավատարմությունը: Եթե այդպես չլիներ, նա կարող էր անցնել արարապետին, ինչպես վկայվելից այդ հոգեւորականներ և փրկվեցին բռնության ճիւղաներից: Նա մինչև վերջ տարավ իր խաչն ու նահապետից արաքիկոսի դասերի շնորհով: 1937 թ. ապրիլին նրան չեղարկվեցին և անհիմն մեղադրանքներ բարդվեցին՝ սպարներին 2-ի՝ լույս 3-ի գիշերը «Խոյսիկ» վանքով գնդակահարեցին: Նրան ներկայացված մեղքերից մեկն էլ այն էր, որ ասել էր. «Թող արաքիկոսի մեծագույն սրբությունը՝ Էջմիածնի վանքը, նրա գլխավոր հոգևոր առաջնորդ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ու նրա Աթոռը, որ եղել է մեծում է հայ ժողովրդի միակ խոսքն այլ ազգությունների հետապնդվելուց պաշտպանվելու: Միշտ լինեն Մայր Աթոռի և կաթողիկոսի հավատարմ որդիները, նա գոյություն է ունեցել դարերով, գոյություն ունի և կունենա հավերժ, ոչ մի ուժ չի գրկի հայ ժողովրդին այլ սրբություններից» (էջ 625): Իրոք, իմաստուն, մարգարեական հոսք...

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի շիրիմի տեղ...

Չորս քրոջ ու երկու եղբոր չորրորդ-ինչունները ընկնելով՝ երկու տասնյակ տարի հետո նա արարապետից... Նրա անվան իր հոր ու մոր չորիմների հարևանությանը՝ Թուրք գյուղի Սուրբ Գեորգ եկեղեցու գերեզմանոցում (Գեորգաբ թեղի մոտ), հարազատները կանգնեցրել են հուշարար:

Բարսեղ ՄԵԼՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների
թեկնածու

ՄԱՆԹԱՇՅԱՆԱԿԱՆ ՀԻՇԱՏԱԿՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Թիֆլիսի Անդրկովկասի վարչական, արդյունաբերական, մշակութային գլխավոր կենտրոնն էր: Այստեղ էին ապրում տարբեր ազգերի ներկայացուցիչները, այդ թվում բազմաթիվ հայեր, որոնց շնորհիվ քաղաքը զարգացավ ու ծաղկեց: Հայերին են պատկանում քաղաքի բազմաթիվ ճարտարապետական կառույցներ: Մի շարք շինություններ կառուցվել են նշանավոր նավթարդյունաբերող և բարեգործ Ալեքսանդր Մանթաշյանի կողմից:

Սաքիճեի) բազմահարկ եկամտաբեր տունը, «Միջի փողոցում» (Արմյանսկի բազար) մանրաշենյան առևտրական շարք, ձիաբուծարան, հիվանդանոց, բնակելի տներ՝ այժմյան Դավիթ Աղաճանեցիկի տունը և Ա. Դյուրանի փողոցներում, ապրանքի պահեստներ և այլն: Չմոռանալ հիշատակել Վանքի մայր տաճարի վերանորոգումը դրսից ես ներսից:

Պետք է ասել, որ նա իր հովանավորության տակ ունեցել է մի քանի ճարտարապետներ՝ Դազարյան Սարգսյան, Խաչատուր Տեր-Սարգսյան, Պավել Չուրաբյան, Օրելենսկի, Հիսլինի և այլն:

Պետք է ասել, որ նա իր հովանավորության տակ ունեցել է մի քանի ճարտարապետներ՝ Դազարյան Սարգսյան, Խաչատուր Տեր-Սարգսյան, Պավել Չուրաբյան, Օրելենսկի, Հիսլինի և այլն:

